

KIRGIZ DİLİNİN LATİN ALFABESİNE GEÇİŞİ İÇİN ÖNERİLER

Prof.Dr. Burul SAGINBAYEVA

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.

Mesul yazar: burul.saginbayeva@manas.edu.kg

Satıbaldı KÖÇÖRBAY

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi.

İkinci yazar: satybaldy.kochorbay@manas.edu.kg

Özet

Kırgızlar, tarih boyunca diğer Türk halklarıyla birlikte Yenisey, Orhun, Uygur, Arap, Latin ve Kiril gibi çeşitli yazı sistemlerini kullanmıştır. İslam'ın Kırgız topraklarında yayılmasıyla 10. yüzyıldan itibaren Arap alfabesi kullanılmaya başlanmış, bu dönemde Kaşgarlı Mahmud'un Divanu Lugati't-Türk ve Yusuf Has Hacıp'in Kutadgu Bilig gibi eserleri Arap harfleriyle yazılmıştır. 18. yüzyılda Kırgız yöneticilerinin Rusya ve Çin gibi ülkelere yazdıkları mektuplar da Arap harfleriyle kaydedilmiştir. 20. yüzyılın başlarına dek kullanılan bu yazı sistemi, Kırgızların kültürel ve entelektüel hayatında önemli bir yer tutmuştur.

Kırgız milli yazısının gelişim tarihinde önemli bir zaman olan 1917-1928 yılları arasında gerçekleştirilen Latinleşme süreci şüphesiz dikkate değer bir dönüm noktasıdır. Bu reform çalışmalarının başında bulunan K. Tınıstanov, E. Arabayev, K. Karasayev ve E. Polivanov gibi uzmanların büyük çabaları sonucunda, 1928 yılında uyarlanan Latin alfabesi resmi olarak kabul edilmiştir. Ancak 1940 yılında, Sovyet etkisiyle Kiril yazı sistemine geçilmiş ve Kırgız alfabesi, Rus alfabesinin 33 harfinin dahil edilmesiyle yeniden düzenlenmiştir. Böylelikle 20. yüzyılda Kırgızistan'da üç farklı yazı sisteminin kullanıldığı bir dönem yaşanmıştır. Bununla birlikte, bir alfabe değişikliğinin yalnızca yazı sistemleriyle sınırlı olmadığı, siyasetten kültüre, bağımsızlık idealinden din ve örf-adetlere kadar birçok faktörün bu süreci etkilediği görülmektedir.

Bugün Kırgız dilinde kullanılan Kiril alfabesine dayalı 36 harf, Kırgızcanın 39 sesini temsil etmektedir. Dilin özgün fonetik özellikleri arasında yer alan *ø*, *γ* ve *h* gibi harfler bu alfabede yer alsa da, bazı seslerin ifade edilememesi ve gereksiz işaretlerin bulunması gibi sorunlar mevcuttur. Bu bağlamda, dilin doğal fonetik yapısını ve özgün ses sistemini yansıtacak şekilde modern bir Latin alfabesi geliştirilmesi gerekmektedir.

Önerilerimiz, karmaşık veya gereksiz işaretlerin çıkarılması ve Kırgızcanın özgün seslerinin doğru şekilde temsil edilmesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Ayrıca, yeni alfabenin dijital uyumunu sağlamak, eğitim müfredatına entegrasyonunu kolaylaştırmak ve uluslararası iletişimde kullanımı teşvik etmek önerilerimizin temel unsurlarıdır. Bu bağlamda, Latin alfabesine geçiş, Kırgız dilinin modernizasyonu için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Alfabe, Kırgız dili, Harf, Ses, Ünlü, Ünsüz, Yazı.*

Abstract

Throughout history, the Kyrgyz, alongside other Turkic peoples, have utilized various writing systems, including Yenisei, Orkhon, Uyghur, Arabic, Latin, and Cyrillic. Following the spread of İslam in Kyrgyz territories in the 10th century, the Arabic script came into use. During this period, works such as *Divanu Lugati't-Türk* by Mahmud al-Kashgari and *Kutadgu Bilig* by Yusuf Khas Hajib were written in Arabic script. In the 18th century, letters written by Kyrgyz rulers to countries like Russia and China were also recorded in Arabic script. This writing system, which remained in use until the early 20th century, played a significant role in Kyrgyz cultural and intellectual life.

The period between 1917 and 1928 marked a significant turning point in the development of the Kyrgyz national script with the process of Latinization. Under the leadership of experts such as K. Tynystanov, E. Arabaev, K. Karasaev, and E. Polivanov, the Latin alphabet was adapted and officially adopted in 1928. However, in 1940, under Soviet influence, the Cyrillic writing system was introduced, incorporating 33 letters of the Russian alphabet into the Kyrgyz script. As a result, Kyrgyzstan experienced the use of three different writing systems during the 20th century. It is evident that such alphabet transitions were not merely linguistic phenomena but were influenced by various factors, including politics, culture, ideals of independence, religion, and traditions.

Today, the Kyrgyz language employs a Cyrillic-based alphabet comprising 36 letters to represent 39 phonemes. While characters such as *ө*, *ү*, and *һ* reflect some of the language's unique phonetic features, challenges persist, such as the inability to represent certain sounds accurately and the presence of unnecessary symbols. In this context, there is a pressing need to develop a modern Latin alphabet that accurately reflects the natural phonetic structure and unique sound system of the Kyrgyz language.

Our recommendations focus on eliminating complex or redundant symbols and ensuring the accurate representation of Kyrgyz phonemes. Additionally, we emphasize the importance of designing a new alphabet compatible with digital platforms, facilitating its integration into educational curricula, and promoting its use in international communication. In this regard, transitioning to a Latin-based alphabet presents a significant opportunity for the modernization of the Kyrgyz language.

Keywords: Alphabet, Kyrgyz language, Letter, Sound, Vowel, Consonant, writing.

Extended Summary

This scientific article systematically examines the modern Kyrgyz alphabet and its phonetic features, problems related to Cyrillic script, and the necessity of transitioning to the Latin alphabet. Currently, the Kyrgyz language uses a Cyrillic script alphabet consisting of 36 letters, which expresses a total of 39 sounds. 14 of these sounds are vowels and 25 are consonants. The alphabet also includes letters such as *ө*, *ү*, and *һ*, which are specifically for the Kyrgyz language. The article provides a comparative phonetic analysis of the features, use, and other Turkic languages of these sounds. For example, the relationship between the sounds *b* and *v*, the pronunciation of the sounds *b* as *v* in certain cases, but only as *b* in writing, is explained in detail. Although the sounds *G* and *K* are also pronounced in accordance with the relationship of the language to thick and thin vowels, they are not considered different in terms of phoneme and are simply evaluated as variants of one phoneme. It is also emphasized that the sounds *C* are not unique to the Kyrgyz language, but arose later and appeared as a result of historical changes with the sounds *y*. At the same time, the issue of long vowels is also

touched upon, noting that they are indicated not by special letters, but by the repetition of short vowels (aa, ee, oo, öö, uu, üü). Although the letters Ъ and Ь in the alphabet express one phoneme, the different spelling in the current graphic system is explained by the influence of the Russian language. In fact, it is emphasized that it would be more logical to use one letter for this sound. The sound Ñ is also considered an integral phoneme of Kyrgyz, and the use of this sound in both historical and modern contexts is explained in detail. Although this phoneme is not in all Turkic languages, it must be reflected in the Latin alphabet, since it is actively used in Kyrgyz. The main point of the article is that the transition of the Kyrgyz language from the Cyrillic alphabet to the Latin script is not only due to technological and global reasons, but also due to the need to more accurately express the national identity and phonetic structure of the language. The Cyrillic alphabet expresses some sounds inaccurately, or some symbols from Russian (Ъ, Ь) do not correspond to the Kyrgyz language. For this reason, it is considered important to simplify the alphabet, use only symbols that reflect the phonetic system of the Kyrgyz language, and abandon unnecessary, foreign symbols. The emphasis is on the alphabet being both simple for users and functional in terms of technology and international relations.

In the era of globalization and integration, the transition to Latin graphics is presented as an important step in terms of forming a common means of communication of the Turkic world. It is no coincidence that a large part of other Turkic republics have already made this transition and supported the idea of a common alphabet. This will lead to a wider spread and recognition of the language not only at the national level, but also in the international arena. The preparation of a Latin alphabet that can represent the phonetic richness and uniqueness of the Kyrgyz language while preserving it will both facilitate the learning of the language and ensure its compatibility with modern technological fields. The article also includes examples of the proposed new Latin alphabet. This alphabet should provide efficiency in use, educational opportunities and technological integration. It is proposed to use double letters for long vowels, and it is recommended not to include the letter æ, which represents the sound /æ/. It is stated that there is no need to use combined letters and separating, softening signs from Russian. One of the most important proposals is to reflect the sound ñ and preserve this phoneme and represent it in the Latin alphabet. The proposed alphabet is superior in both phonetic compatibility and technological flexibility.

Giriş

Bugün Kırgız dilinde, Kiril alfabesine dayalı 36 harf kullanılmaktadır. Kırgız diline özgü ө, ү ve ң gibi ek harfler de bu alfabenin bir parçasıdır. Bu 36 harf, toplamda Kırgızcanın 39 sesini temsil etmektedir. Bu seslerden 14'ü ünlü, 25'i ise ünsüzdür. Uzun ünlüler, kısa ünlülerin çiftlenmesi yoluyla gösterilmektedir. Günümüzde kullanılan harfler şu şekilde sıralanabilir:

А, Б, В, Г, Д, Е, Ё, Ж, З, И, Й, К, Л, М, Н, Ң, О, Ө, П, Р, С, Т, У, Y, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ь, Ы, Ь, Э, Ю, Я.

I.Kırgız Dilindeki harflerin kullanım özellikleri.

Ä veya Ə: ə harfi /æ/ sesini belirtmek için kullanılır. æ sesini ifade eden ə harfi, Karahanlılar döneminden itibaren Türk dillerinden Azericede, Tatarcada, Gagavuzcada, Türkmencede, Kazakçada, Özbekçede, Başkurtçada kullanılır. Kırgız dilinin öz sözlerinde bu ses yoktu. Yabancı dildeki kelimelerde bulunur. Dolayısıyla bu sesin alfabede özel bir harfle işaretlenmesine gerek yoktur.

Bb: Çağdaş Türk dillerinde b sesi Bb harfiyle belirlenir. Çağdaş Türk Dillerinde b sesi kelimenin sonunda bulunmaz ve bu ses Bb harfiyle işaretlenir.

Kırgız dilinde iki sesli harf arasındaki b harfi tonlu bir diş dudak, sızıcı b olarak okunursa (v olarak değil): aba, ooba, ubakıt, kübö, diğer tüm durumlarda patlayıcı b olarak okunur: barmak, bala, barba vb. (Sadıkov, 2005: 85).

V: Teşekkülünde hava için dar bir geçit bulunan ünsüz, sürekli, tonlu sedalı, diş-dudak ünsüzüdür. Bu ses çift dudak v'si denir, Türkçenin bazı şive ve lehçelerinde eskiden beri kullanılagelmıştır. Günümüz Kırgız dilinde v ünsüzü, b foneminin bir varyantı olarak her zaman iki sesli harf arasında çift dudaklı bir ses olarak telaffuz edilir, ancak yazıda b harfiyle işaretlenir: aba, ooba, ubakıt, abaz (Sadıkov, 2006: 39).

Gg: Gg - patlama, ön damak /arka damak, yumuşak, eşleş (Sadıkov, 2006: 39). Teşekkül noktasına göre g sesi k sesiyle eşleştirilebilir. Kırgızcada Gg ünsüzünün kalın sesli harflerin yanında kalın, ince sesli harflerin yanında ince telaffuz edilir ve ünlülere dayalıdır. Bu özelliğine göre bu sesin üretildiği yere hem ön damak, hem de arka damak adı verilir. Yapılış yerine göre farklılıkları olmasına rağmen kalın ve ince için ayrı bir fonem değildir. Aynı ses biriminin yalnızca iki çeşidi olarak sayılır. Gg sesinin alt seslerini ayrı harflerle işaretlersek, daha fazla ses biriminin de ayrı ayrı işaretlenmesi gerekir.

Ee: Ee ince, düz, geniş bir sestir (Sadıkov, 2006: 31). Kırgız dilinde bu ses iki farklı harfle yazılır. Kelime başında ə, ortasında ve sonunda e şeklinde yazılır. Çünkü Rusçada kelimenin başındaki e harfi "ye" olarak kullanılıyor: Evropa, edinitsa. Bu Kırgız diline uymuyor. İki farklı harfle yazılsa da bu ses aynı fonemdir ve kelimenin anlamı değişmez. Kırgız alfabesinde ya, yu, ye, yo yoksa e sesi de Latin harfi gibi kelimenin her yerinde e şeklinde yazılmalıdır.

Cc: Cc - patlamalı, damak-diş ünsüz, eşleş, yumuşak (Sadıkov, 2006: 39). Eski Türk dilinde c sesi yoktu. Asıl Türkçe kelimeler y sesiyle, yabancı kelimeler ise c sesiyle (ir.ir. kelimeler) başlamıştı. Y sesinin c'ya geçiş süreci ilk kez Mahmud Kaşgarlı'nın eserinde görülmektedir. Kaşgarlı Mahmud, Türk Dillerinin Oğuz ve Kıpçak gruplarında y sesinin c sesine geçişine dikkat çekmiştir: yıl > cıl, yaş > caş, yel > cel, yet- > cet-, yol > col, yüz > cüz vb. Kelimenin başında: yabız > capız, yaka > caka, yan- > can-, yok > cok, yuvka > cupka, yut- > cut-, yala- > cala-, yaman > caman, yükle - > cüktö-, yigit > cigit, yer > cer, yüz > cüz. Eski Türkçede c sesi kelimelerin ortasında ve sonunda bulunmazdı. Bunun nedeni c sesinin Kırgız dilinin gelişiminde ortaya çıkan yeni bir ses olmasıdır.

Yy: Yy – sürekli, tonlu ön damak ünsüzüdür (Sadıkov, 2006: 39). Y fonemi k, g, ŋ gibi kalın sesli harfler arasında kalın, ince sesli harfler arasında ise ince telaffuz edilir: ey, ay. Eski Türk dilinde y sesi kelimenin başında, ortasında ve sonunda bulunmaktadır (Ercilasun, 2010: 173-177).

Y ünsüzü Günümüz Kırgız Dilinde kelimenin başında yer almaz. Tarihsel dönemlerde y sesi, kelime başında y > c şeklinde ses değişimlerine uğramıştır: yıl > cıl, yir > cer, yok > cok, yurt > curt, yüz > cüz, yit- > cet-, yiti > ceti, yeŋ- > ceŋ-, yu - > cuu-

Ortak Türk Alfabesinde y sesi Yy harfi ile işaretlendiğini görüyoruz.

Kk: Kk – süresiz, tonsuz ön damak / art damak ünsüzüdür (Sadıkov, 2006: 39). Oluşum noktasına ve hava akımının durumuna göre k sesi g sesiyle eşleştirilir. Her ikisi de oluşum noktasına göre kalın sesli harflerle geldiklerinde ön damak, ince sesli harflerle geldiklerinde ise art damak ünsüzleri olarak kullanılır: teke, taka. Oluşum noktasına göre farklılıklar gösterse de kalın ve ince sesler ayrı ses birimleri değildir. Aynı ses biriminin yalnızca iki çeşidi olarak sayılır. Oğuz grubu Türk dillerinde bu ses k'den g'ye değişen şekilde kelime başında kullanılır. Kelime başındaki k~g değişimi Oğuz dillerinin en tipik fonetik değişimi olup Türkmence, Türkçe ve Azerbaycan'cada görülür: köl > göl, köm- > göm-, köl > göl, kel- > gel- (Karaağaç, 2018: 183).

Ññ: Ññ – patlamalı, nazal ünsüzü, ön damak / art damak ünsüzüdür. Bu ses, eski ve modern Türk dillerinde kelime başında kullanılmaz, kelimelerin ortasında ve sonunda yaygın olarak bulunur (Sadıkov, 2001: 164). Kelime ortasında: sünük > söök, köñlek > köynök, yañı > cañı, añla > aña-, añçı > añçı, Kelime sonunda: yeñ- > ceñ-, tañ > tañ, biñ > miñ, buñ > muñ.

Ñ sesi tüm Çağdaş Türk Dillerinde kullanılmaz. Örneğin Çağdaş Türkiye Türkçesinde ñ ~ n ses değişimine uğramış ve Ññ harfiyle işaretlenir.

Öö: Öö – ince, geniş, yuvarlak bir ünlüdür (Sadıkov, 2006: 31). Eski Türkçede ö sesi yalnızca kelimenin ilk hecesinde bulunur. Günümüz Kırgız dilinde ünlü uyumuna göre kelimenin sonunda da bulunabilir. Türkçe: köpür > Kırgızca: köpürö. Günümüz Türk dillerinde ö sesi Öö harfiyle işaretlenir.

Üü: Üü - ince, dar, yuvarlak ünlüdür (Sadıkov, 2006: 31). Eski ve Çağdaş Türk Dillerinde ü sesi kelimenin her yerinde kullanılır. Günümüz Türk dillerinde ü sesi Üü harfiyle işaretlenir. Uzun ünlüler: Türk dillerinde uzun ünlüler, kısa ünlülerden farklı olarak özellikle zorlu bir gelişim sürecinden geçmiştir: sesli harflerle ünsüzlerin kesişmesinden, iki ünlünün ortasındaki ünsüzlerin düşmesinden veya ünsüzlerin kelime sonunda düşmesinden ortaya çıkmıştır: ağır > oor, bagır > boor, bilegü > bilüü, yegen > ceen, tirig > tirüü, tag > too, elig > ellüü, ulug > uluu. Kırgız alfabesinde uzun ünlüler için özel bir harf bulunmamaktadır. Kısa sesli harflerin iki tekrarıyla işaretlenirler: aa, eh, oo, uh, uu, uu. Latin alfabesine geçiş yaparken de uzun ünlüler için kısa sesli harflerin iki tekrarlı işaretlenmesini öneririz: aa, ee, oo, öö, uu, üü. y+a, y+e, y+o, y+u ses kombinasyonları: Kırgız Dili'ndeki y+a, y+e, y+o, y+u şeklindeki ses kombinasyonları Rus Dilinin etkisinden yola çıkılarak я, е, ё, ю harfleriyle işaretlenmiştir. Ancak Kırgız diline özgü olan ө ve ү fonemleri Rusçada bulunmadığından й+ө ve й+ү ses kombinasyonları dikkate alınmamıştır. Bu da kombinasyon harflerin Kırgız diline özgü olmadığına kanıt olarak görülebilir. Acıratuu – ь ve içkertüü – ь

işaretleri. Kırgız alfabesinde ayırma (acıratuu – Ъ) ve yumuşatma (içkertüü – Ы) işaretleri ayrı ayrı harfler olarak yer almasına rağmen herhangi bir sesi temsil etmemektedir. Bu iki harf yalnızca Rus dilinden alınan yabancı sözcüklerde (съезд, разъезд, пальто) kullanılmaktadır.

II. Kırgız Dilinin Latin Alfabesine Geçişİ İçin Gereklilikler

Küreselleşme ve Entegrasyon Bağlamında Latin Alfabesi:

Küreselleşme sürecinin hızla ilerlediği günümüzde, dünya genelinde pek çok ülke entegrasyon süreçlerinde Latin alfabesini tercih etmektedir. Bu eğilim, özellikle bağımsız Türk Cumhuriyetleri arasında belirgin bir şekilde gözlemlenmektedir. Hemen hemen tüm Türk ülkeleri, iletişim ve kültürel etkileşim alanlarında Latin alfabesini kullanmaya başlamıştır. Bu dönüşüm, Türk Devletleri Teşkilatı, Türkiye Parlamentoları Konseyi, TÜRKSOY, Türk Akademisi, Türk Ülkeleri Devlet Başkanları Zirvesi ve Uluslararası Türk Kültür ve Miras Vakfı gibi kuruluşlar aracılığıyla Türk halklarını birleştirmeye yönelik önemli bir adım olacaktır. Bu adımlar, Türk dünyasının daha güçlü bir entegrasyonu ve küresel düzeyde daha etkili bir temsil için önemli bir fırsat sunmaktadır.

Kırgız Dilinin Milli Özelliklerinin Doğru Yansıtılması:

Kırgız dilinin özgün özelliklerinin tam anlamıyla yansıtılabilmesi için, mevcut Kiril alfabesindeki bazı kusurların giderilmesi gereklidir. Kiril alfabesi, bazı sesleri tam anlamıyla ifade edememekte veya gereksiz işaretler kullanmaktadır. Kırgız dilinin doğal karakterini, tüm ses sistemini doğru şekilde temsil eden, sadeleştirilmiş ve fonetik açıdan uygun bir Latin alfabesi geliştirilmesi, dilin daha etkin bir şekilde kullanılmasını sağlayacaktır. Bu durum, yalnızca dilin fonetik yapısının iyileştirilmesiyle kalmayacak, aynı zamanda Kırgızca'nın kültürel mirası da daha verimli bir şekilde korunmuş olacaktır.

Eğitim ve Uluslararası İletişimde Latin Alfabesinin Önemi:

Eğitim alanında, yabancı dillerin öğrenilmesinde ve uluslararası iletişimde Latin alfabesi kullanımı günümüzde büyük bir kolaylık sağlamaktadır. Kırgız dilinin Latin alfabesiyle ifade edilmesi, öğrenme sürecinde daha az komplikasyon yaratacak ve öğrencilerin sadece anadillerini değil, aynı zamanda dünya dillerini de daha verimli bir şekilde öğrenmelerini sağlayacaktır. Örneğin, günümüzde öğrenciler, hem anadillerini hem de yabancı dillerini öğrenmek için farklı alfabeleri öğrenmek zorunda kalmaktadır. Latin alfabesinin benimsenmesi, bu tür karmaşıklıkları ortadan kaldırarak daha hızlı ve etkili bir dil öğrenme süreci sunacaktır.

Dijitalleşme ve Teknolojik İhtiyaçlar:

Dijitalleşme süreci, Kırgız dilinin teknolojiyle entegrasyonunu zorunlu hale getirmiştir. Bilgisayar teknolojilerinde ve çeşitli yazılımlarda, Windows, MacOS gibi işletim sistemlerinde Latin alfabesinin kullanılması, dilin dijital ortamda daha yaygın bir şekilde kullanılabilmesine olanak sağlayacaktır. Bu durum, özellikle Unicode sembol sisteminin Latin alfabesi için evrensel bir temele

dayanması sayesinde büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Örneğin, matbaacılık, grafik tasarım, dijital medya ve mizanpaj gibi alanlarda .otf ve .ttf gibi yazı tipleri, Kiril alfabesine uyarlanmadan doğrudan uluslararası veri tabanlarından kullanılabilir hale gelecektir. Bu da hem ekonomik verimliliği artıracak hem de dilin dijital dünyada daha geniş bir alanda erişilebilir olmasına katkı sağlayacaktır.

III. Kırgız Dilinin Latin Alfabesine Geçiş Önerisi

Kırgız dilinin ses sistemine uygun, modern ve kullanışlı bir Latin alfabesi geliştirmek için Türk dillerinin alfabe özelliklerinin karşılaştırmalı bir analizi yapılmıştır. Bu doğrultuda, aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

Uzun Ünlülerin Gösterimi:

Kırgız dilindeki uzun ünlülerin, kısa sesli harflerin çiftlenmesiyle ifade edilmesi önerilmektedir:

Örneğin, *aa, ee, oo, öö, uu, üü.*

Bu yöntem, Kırgızca uzun ünlülerin doğal özelliklerini yansıtırken, kullanıcılar için de anlaşılır bir sistem sunar.

/æ/ Sesinin İfadesi:

/æ/ sesini temsil eden ə harfinin Kırgız Latin alfabesine dahil edilmemesi önerilmektedir. Çünkü bu sesin mevcut Kırgız dilindeki kullanımı sınırlıdır ve bu harfin dahil edilmesi, alfabenin karmaşıklığını artırabilir.

Kombinasyon Harflerinin ve İşaretlerin Dışlanması:

y+a, y+e, y+o, y+u gibi harf kombinasyonlarının, Kırgız dilinin karakteristik özelliklerini yansıtmadığı gerekçesiyle alfabeyle dahil edilmemesi önerilmektedir.

Benzer şekilde, Kiril alfabesindeki ayırma işareti (ь) ve yumuşatma işareti (ъ) gibi sembollerin, Kırgız dilinin doğal yapısıyla uyumlu olmadığı için kullanılmaması gerektiği düşünülmektedir.

k, g, c Fonemlerinin Temsili:

k, g ve c fonemleri için iki farklı grafiğin kullanılmasına gerek olmadığı belirtilmektedir. Bunun yerine, tek bir grafik sembol kullanımı önerilerek alfabenin daha sade ve kullanıcı dostu hale getirilmesi amaçlanmaktadır.

Nazal / ñ/ Sesinin Dâhil Edilmesi:

Kırgız dilinde nazal ñ sesi, dilin fonetik yapısında önemli bir yer tutmaktadır ve bu ses, Kırgızca için vazgeçilmezdir. Dolayısıyla, Latin alfabesinin Kırgız diline uyarlanmasında ñ harfinin

de dahil edilmesi gerektiği önerilmektedir. Bu harf, dilin fonetik yapısının doğru bir şekilde temsil edilmesi için büyük önem taşımaktadır.

Dijital Uyum:

Alfabe, Unicode sistemine uygun olmalı ve yazılı, dijital tüm platformlarda kolayca uygulanabilir hale getirilmelidir.

Eğitim ve Adaptasyon:

Yeni alfabenin, eğitim müfredatına aşamalı olarak entegre edilmesi, öğretmenlerin eğitilmesi ve halk arasında farkındalık oluşturulması için programlar geliştirilmelidir.

Sonuç

Kırgız dilinin Latin alfabesine geçişi, sadece yazı sisteminde bir değişiklik değil, aynı zamanda dilin uluslararasılaşması, dijitalleşmesi ve Türk dünyasıyla entegrasyonu açısından stratejik bir adım olarak değerlendirilmelidir. Bu süreçte, hem dilin fonetik yapısı eksiksiz bir şekilde yansıtılmalı, hem de eğitim, iletişim, dijital ortamlar gibi farklı alanlarda kullanım kolaylığı sağlanmalıdır. Latin alfabesi sayesinde Kırgızca daha geniş coğrafyalarda tanınabilecek, genç nesiller için öğrenilmesi kolaylaşacak, bilgi teknolojileri ile daha uyumlu hale gelecek ve Türk halkları arasında ortak kültürel köprülerin güçlenmesine katkı verilecektir. Bu nedenle geçiş süreci dikkatle planlanmalı, halk bilinçlendirilmeli ve eğitim kurumlarında uygulanması aşamalı şekilde gerçekleştirilmelidir. Böylece Kırgızca hem tarihî kimliğini koruyacak hem de modern dünyanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek güçlü bir iletişim aracı haline gelecektir.

Kaynaklar

- Calilov, A. (1996). *Modern Kırgız Dili: Bölüm I*. Bişkek.
- Dıykanov, K. (1990). *Kırgız Dilinin Görsel Araçları*. Alma-Ata.
- Ercilasun, A. B. (2010). *Türk Dili Tarihi*. Ankara.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin Dilbilgisi*. Ankara.
- Karaağaç, G. (2018). *Türkçenin Sesbilgisi*. İstanbul.
- Sadıkov, T. (2005). *Çağdaş Kırgız Dili: Fonetik*. Bişkek.
- Sıdıkov, S., Konkobayev, K. (2001). *Eski Türk Yazısı (VII. yüzyıllar)*. Bişkek.
- Useev, N. (2010). *Kelimelerin Sırları: Tarihsel Sözlükbilime Giriş*. Bişkek.